

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ТУРИЗМ ЖӘНЕ СПОРТ
МИНИСТРЛІГІ

INTERNATIONAL UNIVERSITY
OF TOURISM AND HOSPITALITY

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ
МИНИСТРЛІГІ

**«ТУРИСТІК ДЕСТИНАЦИЯЛАРДЫҢ ДАМУ
ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ (ТҮРКІСТАН ОБЛЫСЫ МЫСАЛЫНДА)»
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТӘЖІРИБЕЛІК КОНФЕРЕНЦИЯНЫҢ
МАТЕРИАЛДАРЫ**

**МАТЕРИАЛЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ «ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ТУРИСТСКИХ
ДЕСТИНАЦИЙ (НА ПРИМЕРЕ ТУРКЕСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ)»**

**MATERIALS INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL
CONFERENCE «PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT
OF TOURIST DESTINATIONS (BY THE EXAMPLE OF THE
TURKESTAN REGION)»**

ТҮРКІСТАН, 2023

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ СПОРТ МИНИСТРЛІГІ
ХАЛЫҚАРЫЛЫҚ ТУРИЗМ ЖӘНЕ МЕЙМАНДОСТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

МИНИСТЕРСТВО КУЛЬТУРЫ И СПОРТА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
МЕЖДУНАРОДНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ТУРИЗМА И ГОСТЕПРИИМСТВА

MINISTRY OF CULTURE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
INTERNATIONAL UNIVERSITY OF TOURISM AND HOSPITALITY

**«ТУРИСТІК ДЕСТИНАЦИЯЛАРДЫҢ ДАМУ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ
(ТҮРКІСТАН ОБЛЫСЫ МЫСАЛЫНДА)»**

атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының материалдары
14 сәуір 2023 ж.

**«ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ТУРИСТСКИХ ДЕСТИНАЦИЙ
(НА ПРИМЕРЕ ТУРКЕСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ)»**

материалы международной научно-практической конференции
14 апреля 2023 г.

**"PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF TOURIST
DESTINATIONS
(ON THE EXAMPLE OF THE TURKESTAN REGION)"**

materials of the international scientific and practical conference
April 14, 2023

Түркістан - 2023

УДК 338.48
ББК 65.433
A15

Под общей редакцией Председателя правления - Ректора
НАО «Международный университет туризма и гостеприимства»
Сакенова Айдоса Мерекеевича

Редакционная коллегия:

К.А. Адилова, Н.У. Абишов, А.П. Ермухамедова, Ж.М. Акимов,
М.Н. Абдикаримова, Т.К. Абдрасилов, Г.Б. Аширбек.
Н.О. Эбдиқадір (отв. секретарь сборника)

ISBN 978-601-08-3601-3

В сборнике рассматриваются актуальные вопросы современного туризма, обмен мнениями на основе научных дискуссий по актуальным вопросам развития туристских дестинаций в настоящее время, обмен опытом применения новых технологий и стратегий специалистами в области туризма других стран и регионов.

Расчитан на широкий круг сферы туризма, руководителей государственных служб, преподавателей и студентов.

Сборник материалов Международной научно-практической конференции «Перспективы развития туристских дестинаций (на примере Туркестанской области)» проведенной в рамках проекта внутреннего грантового финансирования Международного университета туризма и гостеприимства "Агротуризм как фактор устойчивого развития сельских территорий Туркестанского региона"

ISBN 978-601-08-3601-3

УДК 338.48
ББК 65.433
A15
© МУТиГ, 2023

А.Ж. ЖЕТИРУ¹, А.Е. МОЛДАГАЛИЕВА², АРМАЙНДО ФРИАС³

¹PhD докторант, әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті
(Қазақстан, Алматы қ.), E-mail: zhetiru_aizhan3@live.kaznu.kz

²ғ.ғ.к., доцент, әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті
(Қазақстан, Алматы қ.), E-mail: moldagaliyeva.aitolkyn2016@gmail.com

³PhD, профессор, Португалия Теңіз академиясы
(Португалия, Лиссабон қ.), e-mail: armindo.frias@gmail.com

АЛМАТЫ ҚАЛАСЫ ЖӘНЕ АЛМАТЫ ОБЛЫСЫНА КЕЛУШІЛЕРДІҢ ҚАЛАУЛАРЫН СТАТИСТИКАЛЫҚ АҚПАРАТ АРҚЫЛЫ ТАЛДАУ

***Аңдатпа.** Алматы қаласы мен Алматы облысының туристік қалауларын статистикалық мәліметтер негізінде анықтау бойынша талдау жүргізілген. Мақаланың негізгі мақсаты тұтынушылардың басым қалауларын анықтау, туристік нарықтағы тенденцияларды белгілеу. Анықталған қалаулар мен тенденциялар арқылы нарықтың эффективті қызметіне қол жеткізу мақаланың тәжірибелік маңызын анықтайды. Мақалада статистикалық мәліметтер негізінде сапалық талдау жүргізілген. Негізгі нәтижелер мен қорытындыларға Алматы қаласы және Алматы облысының туристік нарығының негізгі көрсеткіштері арқылы қажетті трендтердің анықталғандығы болып табылады. Алматы қаласы және Алматы облысы бойынша туристік қалаулар бойынша ғылыми жұмыстардың болмауы мақаланың ғылыми құндылығын көрсетеді.*

***Кілт сөздер:** Алматы қаласы, Алматы облысы, туристік қалаулар, туристік нарық.*

***Аннотация.** Проведен анализ по определению туристских предпочтений города Алматы и Алматинской области на основе статистических данных. Основная цель статьи – выявление приоритетных предпочтений потребителей, установление тенденций на туристском рынке. Достижение эффективной деятельности рынка через выявленные предпочтения и тенденции определяет практическое значение статьи. В статье проведен качественный анализ на основе статистических данных. Основными результатами и выводами являются выявление необходимых трендов через основные показатели туристского рынка города Алматы и*

Алматинской области. Отсутствие научных работ по туристским предпочтениям по городу Алматы и Алматинской области свидетельствует о научной ценности статьи.

Ключевые слова: город Алматы, Алматинская область, туристские предпочтения, туристский рынок.

Abstract. An analysis was carried out to determine the tourist preferences of the city of Almaty and the Almaty region on the basis of statistical data. The main purpose of the article is to identify the priority preferences of consumers, to establish trends in the tourist market. The achievement of effective market activity through identified preferences and trends determines the practical significance of the article. The article provides a qualitative analysis based on statistical data. The main results and conclusions are to identify the necessary trends through the main indicators of the tourist market of Almaty and Almaty region. The absence of scientific papers on tourist preferences in the city of Almaty and Almaty region indicates the scientific value of the article.

Keywords: Almaty city, Almaty region, tourist preferences, tourist market.

Кіріспе. Туризм индустриясының тиімді жұмыс істеуі күрделі және көп қырлы мәселе болып табылады, оны шешу заманауи шындықтар мен туристік саланы дамыту үшін әлеуетті мүмкіндіктерді қамтитын жүйелі кешенді тәсілді талап етеді. Халықаралық тәжірибе көрсеткендей, ірі мегаполистер туризмдегі өсу орталықтары болып табылады. Мысалы, Нью-Йоркке келген туристердің жыл сайынғы саны – 56 млн. адам, Париж – 34,5 млн. адам, Бангкок – 11,15 млн. адам, Лондон – 11,2 млн. адам, Сингапур – 6,31 млн. адам, Токио – 3,8 млн. адам, Стамбул – 45 млн. адам, Дубай – 14,36 млн. адам [1].

Туризмді тиімді дамытатын қалалардың тізімін жалғастыруға болады. Туризмді дамыта отырып, қалаларда жаңа жұмыс орындарын ашуға мүмкіндік береді, қала бюджетіне түсетін валюталық түсімдерді ұлғайтады. Қазақстанның туристік саласын үдемелі дамыту үшін даму драйвері функциясын өзіне алған өсу орталықтарын айқындау қажет.

Біздің ойымызша, туристік индустрияның осындай орталықтарының бірі, сөзсіз, нақты артықшылықтары бар Алматы мегаполисі болуы тиіс: таулы аймақтың жақын орналасуы, жылы күндердің ұзақтығы сияқты бірегей табиғи-климаттық ресурстар, қаланың өзіндік қайталанбас сәулеті, мәдени және сауатты халық, сапалы еңбек ресурстары, дамыған көлік, сауда және білім беру инфрақұрылымы бар.

Нарықтың тиімді қызмет етуі үшін тұтынушылардың, туристердің қалауларын зерттеу өте маңызды. Туристік өнімнің ұсынысы мен сұранысы арасындағы балансты құру пайданы максималды түрде арттырады.

Алматы қаласы республика үшін стратегиялық (әуе, автомобиль, теміржол) қақпа болып табылады және негізгі көші-қон дәл осы қала арқылы өтеді. Түрлі форумдар өткізуге ыңғайлы ғимараттар мен қонақ үйлерден басқа, қалада демалу мен көңіл көтеру үшін қажетті инфрақұрылым бар. Сонымен қатар, қалаға жақын жерде 500 км радиуста керемет рекреациялық аймақтар орналасқан.

Алматы қаласы және Алматы облысы Қазақстан территориясында туристік көрсеткіштер бойынша жетекші аумақтар болып саналады. Екі аймақ бір-бірімен тығыз байланысты болғандықтан зерттеу нысаны ретінде белгіленді. Алматы қаласына келген туристер Алматы облысындағы туристік нысандарға баруы тенденция ретінде белгілі, сондықтан аталмыш екі аймақ зерттеу жұмысында тығыз байланыста болады.

Зерттеу әдісі. ҚР Ұлттық статистика бюросы жүргізген зерттеу бойынша 2022 жылы шілде айында Қазақстанға кіретін туристердің шығындарын есептеу мақтасында зерттеу жүргізген. Зерттеу әуежайларда, темір жол вокзалдарында және өзге де көлік тұрақтайтын

нысандарда ұйымдастырылды. Бұл зерттеуге 11 397 адам қатысқан, оның 4 867 (42,7%) әйелдер және 6 530 (57,3%) ерлер [2].

Жүргізілген зерттеу нәтижелері бойынша туристердің қалаулары анықталды. Статистикалық көрсеткіштер негізінде сапалық саралау жүргізілді, заңдылықтар мен басым көрсеткіштердің себептері анықталды. Жалпы Алматы қаласы және Алматы облысы бойынша көрсеткіштер таңдалып, талдау жасалынды.

Статистикалық талдау үшін келесідей көрсеткіштер таңдалды: келушілердің саны, мақсаты бойынша келушілердің саны, жасы бойынша келушілердің саны, орналастыру орындарының саны.

Жалпы саннан жас құрамы бойынша ең көп үлесін 31,7% – 35-тен 44 жасқа дейінгі, 27,1% – 25-тен 34 жасқа дейінгі, 19,6% – 45-тен 54 жасқа дейінгі, 10% – 15 жасқа дейінгі балалар құрады [2]. Зерттеуге қатысқан резидент еместермен Қазақстан аумағында 1 725,2 млн. теңгені жұмсаған, одан халықаралық тасымалдарға арналған көлік шығыстары 787,7 млн. теңгені құрады.

Жеке мақсаттары бойынша кіру келушілердің саны 8 571 (75,2%) адам және іскерлік және кәсіби мақсаттар бойынша 2 826 адам (24,8%) болды. Келушілердің басым бөлігі көршілес елдердің азаматтарын құрады, олар: 55% – Ресей Федерациясынан, 19,8% – Өзбекстаннан, 10,4% – Қырғызстаннан, 3,2% – Түркиядан, 1,4% – Өзірбайжаннан келді [2].

Зерттеу нәтижелері. Қазақстанда туристердің санын есептеу статистикасы келу мақсатын екі негізгі түрге жіктейді (Кесте 1): жеке мақсатта және іскерлік, кәсіби мақсатта. 2022 жылы Алматы қаласына келген жалпы келушілердің саны 2 101 млн адам, ал Алматы облысына 424 мың адам келген. Әрине, жеке мақсатта саяхаттаушылардың саны екі аймақта да басым, Алматы қаласында олардың саны 1 494 млн адам. Дегенмен, Алматының МІСЕ туризм бағытындағы дамушы орталық екені белгілі, соған байланысты іскерлік мақсаттағы келушілер саны 607 мың адам [2].

Кесте - 1. Алматы қаласы және Алматы облысы бойынша жалпы көрсеткіштер [2]

Мақсаттары бойынша сапарға шыққан келушілердің саны, мың адам			
	барлығы	оның ішінде	
		жеке мақсатта	іскерлік және кәсіби мақсатта
Алматы облысы	424	391	33
Алматы қаласы	2 101	1 494	607

Қазақстанға келетін туристердің басым бөлігі іскерлік немесе конгресстік туризм санатына жатады, сондықтан Қазақстандағы іскерлік және әкімшілік орталықтың қарқынды дамуы осы туристік бағыттың өсуіне ықпал етеді. Оңтүстік астанаға шетелдік туристер ағынын ұлғайту үшін қосымша мүмкіндіктер оның тиімді географиялық және әкімшілік-саяси жағдайын, сондай-ақ Алматының жолға қойылған халықаралық байланыстарын береді.

Халықаралық конгресстер мен конференциялар қауымдастығының (International Congress and Convention Association) деректеріне сәйкес Қазақстан МІСЕ-туризм бойынша ТМД елдері арасында көшбасшылардың бірі болып табылады. ИССА рейтингіне сәйкес 2020 жылы Қазақстан МІСЕ-туризм бойынша әлемде 79-орында [3]. Қауымдастықтың мәліметтері бойынша, 2019 жылы Қазақстан халықаралық қауымдастықтардың 18 іс-шарасын тартты, олардың кірістері 6

млн АҚШ долларын құрады. Ал 2022 жылдың 1 тамызынан бастап Алматы қаласы ІССА мүшесі болып табылады. Бұл дегеніміз ІССА әртүрлі іс-шараларға қол жеткізуге мүмкіндік береді. Қала кез келген іс-шараларды өткізу үшін қауымдастықтың басқа мүше қалаларымен бәсекелесе алады. Ассоциация ұйымдастырушыларға қандай да бір шарттар ұсына алады, мысалы, Алматы қаласында үлкен көрме немесе конгресс өткізу. Бүгінгі таңда ІССА мүшелері 88 түрлі елдегі 950 қала болып табылады.

Қазақстандық ІТЕСА көрме компаниясы Қазақстан нарығында 25 жылдан астам жұмыс істейді және жыл сайын халықаралық деңгейдегі 30-ға жуық көрмелер мен конференциялар өткізеді. Компания ұйымдастырған экспо-іс-шаралар Алматы, Атырау, Астана, Шымкент қалаларында өткізіледі және бүкіл Орталық Азия өңірінің бизнес-аудиториясын жинайды [4].

ІТЕСА оқиғалары Қазақстан Республикасы Үкіметінің, Индустрия және инфрақұрылымдық даму министрлігінің, Энергетика министрлігінің, Денсаулық сақтау министрлігінің, Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау Министрлігінің, Ауыл шаруашылығы министрлігінің, Ішкі Істер Министрлігінің және Қазақстан Республикасының басқа да бейінді министрліктері мен комитеттерінің, облыстық/қалалық әкімдіктердің (әкімшіліктердің) және салалық қауымдастықтардың ресми қолдауымен өтеді.

«UFI Approved Event» белгісі іс-шаралардың жоғары ұйымдастырушылық деңгейін, олардың бизнестің дамуына және саланың қалыптасуына әсерін куәландырады, сондай-ақ статистиканың дұрыстығын растайды.

Алматы қаласында 2023 жылғы ІТЕСА ұйымдастыруымен өткізілетін жоспарланған ресми көрмелер тізімі [4].

- KITF (19-21 сәуір) XXI «Туризм және саяхат» Қазақстандық халықаралық көрмесі;
- ITS (3-5 мамыр) VII «Ақпараттық технологиялар, қауіпсіздік және байланыс» Қазақстандық халықаралық көрмесі;
- Securex Kazakhstan (3-5 мамыр) XI «Күзет, қауіпсіздік, құтқару құралдары және өрттен қорғау» Қазақстандық халықаралық көрмесі;
- KINE (17-19 мамыр) XXVIII «Денсаулық сақтау» Қазақстандық халықаралық көрмесі;
- Aquaterm Almaty (6-8 қыркүйек) Жылыту, сумен жабдықтау, сантехника, кондиционерлеу, желдетуге арналған тұрмыстық және өндірістік жабдықтардың XV халықаралық көрмесі;
- KazBuild (6-8 қыркүйек) Құрылыс және интерьер XXIX Қазақстандық халықаралық көрмесі;
- Mining and Metals Central Asia (20-22 қыркүйек) «Тау-кен жабдықтары, кендер мен минералдарды өндіру және байыту» XXVIII Орталық Азия халықаралық көрмесі;
- Kazcomak (20-22 қыркүйек) «Жол және өнеркәсіптік құрылыс, коммуналдық техника» XIX Қазақстандық халықаралық көрмесі;
- TransLogistika Kazakhstan (4-6 қазан) «Көлік және Логистика» XXVI Қазақстандық халықаралық көрмесі;
- Powerexpo Almaty (17-19 қазан) «Энергетика, электротехника және энергетикалық машина жасау» XXI Қазақстандық халықаралық көрмесі;
- AgroWorld Qazaqstan (1-3 қараша) «Ауыл шаруашылығы» XVII Орталық Азия халықаралық көрмесі;
- ColdChain Qazaqstan (1-3 қараша) «Суық қойма, суық логистикаға арналған тасымалдау және сервис» VII Орталық Азия халықаралық көрмесі;
- FoodExpo Qazaqstan (1-3 қараша) «Тамақ өнеркәсібі» XXV Орталық Азия халықаралық көрмесі;
- HoRex Qazaqstan (1-3 қараша) «Барлығы қонақүйлер, мейрамханалар, супермаркеттер үшін» XVIII Орталық Азия халықаралық көрмесі;

– QazPacK (1-3 қараша) «Қаптама, ыдыс, затбелгі және полиграфия» ХХ Қазақстандық халықаралық көрмесі.

Жеке мақсатта саяхаттаушыларға келетін болсақ, жалпы Алматы қаласы мен Алматы облысының қалыптасушы туристік имиджі және туристік-рекреациялық потенциалы тікелей маңызды факторлардың бірі болып саналады.

Туристер үшін неғұрлым тартымды және маңызды туристік нысандар республиканың оңтүстігінде, Қазақстанның алғашқы отырықшы қоныстары орналасқан: Түркістан, Отырар, Баба-ата, Испиджап (Сайрам), Тараз, Мерке, Талхиз (Талғар), Қойлық (Талдықорған). Әсіресе, Алматы облысының бай табиғи-рекреациялық потенциалы, негізгі табиғи нысандардың орналасуы Алматы қаласына келген келушілердің бағытын Алматы облысына бағыттайды. Сонымен қатар, Алматы қаласында әуежайдың орналасуы тікелей шетелдік туристердің алғашқы тұрақтайтын нүктесі болып саналады. Сондықтан, аталмыш екі аймақ бір-бірімен тығыз байланысты.

Егер Алматы облысында туризмді дамытуға көшетін болсақ, қазіргі уақытта ол әртүрлі деңгейдегі заманауи туристердің қажеттіліктерін қанағаттандыра алатын үлкен туристік әлеуеті бар өңір ретінде танылды. Егер статистикалық мәліметтерге жүгінетін болсақ, туристер саяхатты жоспарлау кезінде мәдени іс-шараларға қарағанда аймақтың немесе елдің табиғи көрікті жерлеріне көбірек назар аударатынын көруге болады. 1989 жылдан бастап туристік-рекреациялық аймақ бола отырып және инфрақұрылымды дамытудың жақсы деңгейіне ие бола отырып, Алматы облысы жыл сайын әртүрлі мақсаттарға келетін туристерді тартады және бұл сан жыл сайын артып келеді. Облысқа туризм Қазақстан экономикасына көрінетін табыс әкеледі деп айтуға болады.

Аумақтардың игерілуіне қарай, оның ішінде туристік игеруде проблема бірінші кезектегі табиғаттың кем дегенде бір бөлігін қорғауды қамтамасыз ету болып табылады. Бұдан басқа, олар берген мемлекетте, қоғамда немесе адам баласында мәдени тарихи құндылығы бар жекелеген қолдан жасалған объектілерді, жерлерді қорғау және сақтау көзделеді. Ол үшін әлемнің әртүрлі елдерінде құрлықта немесе су кеңістігінің бір бөлігінде адамдар шаруашылықтармен қатаң шектеледі немесе мүлдем тыйым салынады. Олардың ішінде мысал ретінде Алматы облысындағы келесі түрлердің ЕҚТА деп атауға болады:

– ғылыми қорық, қорғалатын аумақ, бұл жерлер тек ғылыми негізде пайдаланылады, мысалы, жануарлар әлемінің ерекше түрлері сақталған Алматы қорығы;

– бірегей табиғи және ландшафттық аумақты, өз кезегінде ұлттық немесе халықаралық маңызы бар жерлерді сақтау үшін құрылған ұлттық саябақ, әлемде 300-ден астам ірі ұлттық парктер таралған. Алматы облысында Іле-Алатау, Алтын-Емель, Көлсай көлдері, Шарын, Жоңғар-Алатау бес табиғи паркі.

– жеке орындар мен объектілерді сақтау үшін ұйымдастырылатын табиғи немесе жасанды мәдени-тарихи ескерткіштер. Оларға шыршалар мен реликтісен тоғайы жатады.

– жабайы жануарларды, жеке жануарлардың популяциясын, биологиялық қауымдастықтар класын сақтау үшін адамның шаруашылық қызметін ішінара жүргізе отырып, қорық деп аталады. Алматы облысында 4 зоологиялық қорық бар: Жоғарғы Көксу, Кукан, Лепсі, тоқты; 3 кешенді қорық: Балқаш, Қараой, Алматы қаумалдары.

– табиғи ландшафттың бірегей элементтері мен таңғажайып құбылыстарды сақтау үшін ұйымдастырылған қорғалатын ландшафт. Бұл жерлердің ландшафтында жолдарды, өндірістік объектілер мен құрылыстарды, электр беру желілерін салуға тыйым салынады. Қоғамдық пайдалануда туризм мен демалыс қарапайым өмір аясында және сол ауданның экономикалық қызметі аясында беріледі.

Келушілерді жасы бойынша жіктегенде басымдылық танытатын топ 25-34 және 35-44 жас аралығындағы топтар болып табылады (Кесте 2). Еуропа Туризм Комиссиясы бойынша 1996 және 2012 жылдар аралығында туылған жастар Z ұрпақтар тобына жатады, сондай-ақ ХЕҰ

(Халықаралық Еңбек Ұйымы) анықтамасына сәйкес жастардың талғамы, өмірлік тәжірибесі және сатып алу қабілеті жылдар бойы тез өзгереді [5]. ДТҰ-ның «Жастар басшылығымен жаһандық туризмді қалпына келтіру – басымдықтар мен ұсыныстар» атты зерттеуінде жастардың саяхаттау келесі мотивтерін белгілейді: саяхат ол оқу формасы, жаңа адамдармен танысу, өзге мәдениеттерді тану, мансаптық өсуге ықпал тигізеді, жеке даму, сәйкестік (сен болған жер – сенің кім екеніңді анықтайды) [6]. 1990 және 2000 жылдардың басында халықаралық саяхаттардың қолжетімділігінің артуы, шекаралардың ашылуы және көптеген елдерде визалық шектеулердің әлсіреуі әлеуметтік медианың күшті шабыттандыратын әсерімен және онлайн брондаудың қарапайымдылығымен үйлесіп, мыңжылдықтарға (Z буынының аға әріптестері) саяхатты өмірінің ең маңызды элементі ретінде қабылдауына әсер етті [6].

Кесте - 2. Жасы бойынша келушілердің саны [2]

	барлығы	соның ішінде, мың адам						
		15 жасқа дейін	15-24 жас	25-34 жас	35-44 жас	45-54 жас	55-64 жас	65 жас және одан үлкен
Алматы облысы	424	48	32	125	113	52	42	12
Алматы қаласы	2 101	161	82	703	714	310	125	6

Z буыны көбіне мыңжылдықтағы ересек әріптестерімен салыстырылады. Шынында да, бұл екі ұрпақтың ортақ тұстары көп. Екі ұрпақты ажыратуға көмектесетін маңызды факторлардың бірі – технологияның рөлі және олардың Z буыны үшін «әлемді теңестіруге» әсері. Мыңжылдықтардың аға буындары интернеттің тез пайда болуына дейін (1990 жылдардың ортасынан бастап) бала болып өскенімен, Z буыны онлайн-коммерция, мобильді және әлеуметтік медианы пайдалану жақсы шоғырланған кезеңде (шамамен 2005 жылдан бастап) дүниеге келе бастады. Нәтижесінде, аға буындардан айырмашылығы, Z буынын «цифрлық аборигендер» деп атауға болады, өйткені олар интернетсіз уақытты ешқашан білмеген [6]. Әлемдік заңдылықтар Алматы облысы мен Алматы қаласы аймақтары шегінде де өзекті.

Орналастыру орындары туристік нарықтың және туристік өнімнің негізгі құраушыларының бірі. Туристік нарықтың көрсеткіштерін анықтау мақсатында Алматы қаласында орналастыру орындарының соңғы он жыл ішіндегі саны бойынша динамикасы Сурет 1-де көрсетілген. Он жыл ішінде орналастыру орындарының саны 4 есе өскенін байқауға болады. Ең үлкен өсім 2018 жылы орын алған, бір жыл ішінде Алматы қаласында 102 орналастыру орыны ашылған. 2020 жылғы COVID-19 әлемдік пандемиясы кезінде қонақ үй бизнесі саны бойынша айтарлықтай өзгермеген.

Орналастыру орындары бойынша Алматы қаласында халықаралық қонақ үй желілерінен келесі қонақ үйлер қызмет атқарады:

1. **IHG:** Intercontinental Almaty (5*), Holiday Inn Almaty (4*), Holiday Inn Express (3*).
2. **Marriott Bonvoy:** The Ritz-Carlton Almaty (5*).
3. **Hilton:** DoubleTree by Hilton Almaty (5*).
4. **Accor:** Rixos Almaty (5*), Swissotel Wellness Resort Alatau Almaty (5*), Novotel Almaty (4*), Mercure Almaty city center (4*), Novotel Living (4*) and Almaty Ibis Jetisu (3*).
5. **Wyndham:** Ramada by Wyndham Almaty (4*).
6. **Best Western Hotels & Resorts:** Best Western Plus Atakent Park Hotel (4*).

Алматы қаласы іскерлік туризмнің орталығы болып саналғандықтан, халықаралық қонақ үй желілерінің барынша көп болуы бизнес туристтерді тартуға ықпал етуші фактор болып табылады.

Дамыған инфрақұрылымы мен көлік жүйесі бар мегаполисте 4-5 жұлдызды санаттағы беделді қонақүйлердің саны басым болуы қажет. Қазіргі уақытта отандық қонақ үй қызметтері нарығы «қызмет көрсететін пәтерлер» тұжырымдамасының ыңғайлы және арзан қонақүйлеріне (ас үйі, жуынатын бөлмесі және жатын бөлмесі бар қонақ үй құрылымындағы шағын пәтер ретінде), сондай-ақ бағасы төмен, бірақ тек бизнес-туристерге арналған қарапайым қонақүйлерге өте қажет.

Алматы облысының орналастыру орындары Алматы қаласымен салыстырғанда әлдеқайда көп және даму динамикасы бірқалыпты. Бірінші себеп Алматы облысының ауданының көлемдігі және 2022 жылдың сәуіріне дейін 16 аудан мен 3 қала кірген, олар: Ақсу ауданы, Алакөл ауданы, Балқаш ауданы, Ескелді ауданы, Еңбекшіқазақ ауданы, Жамбыл ауданы, Кербұлақ ауданы, Көксу ауданы, Қарасай ауданы, Қаратал ауданы, Панфилов ауданы, Райымбек ауданы, Сарқан ауданы, Талғар ауданы, Ұйғыр ауданы, Іле ауданы, Қапшағай қаласы, Талдықорған қаласы және Текелі қаласы. Қазіргі Алматы облысы территориясында келесі 8 аудан қалды [7].

1. Балқаш ауданы.
2. Еңбекшіқазақ ауданы.
3. Жамбыл ауданы.
4. Іле ауданы.
5. Қарасай ауданы.
6. Кеген ауданы.
7. Райымбек ауданы.
8. Талғар ауданы.
9. Ұйғыр ауданы.

2022 жылғы бір уақыттағы орналастыру орындарының күрт азаюын облыстың кішіреюімен теңестіруге болады. Мысал үшін, экс-аудан Алакөл облыстың жағажай туризмі бойынша маманданған аудан болып саналғандықтан, орналастыру орындары әлдеқайда басымырақ орналасқан.

Қорытынды. Туристік қалауларды көптеген әдістермен анықтауға болады және туристік нарықтың ұсынысы мен сұранысының балансын барынша сақтау үшін өте маңызды екені белгілі болды. Зерттеу арқылы статистикалық мәлімет арқылы туристердің жас құрамын, келу мақсаттары бойынша себептері мен салдары анықталып, туристік-рекреациялық әлеует пен туристік инфрақұрылым рөлінің маңыздылығы белгілі болды.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. 145 Key Tourism Statistics // UNWTO URL: <https://www.unwto.org/tourism-statistics/key-tourism-statistics> (жүгінген күн: 12.03.2023).
2. Елге келушілерді іріктеп зерттеу туралы. 13 серия: Статистикалық жинақ: 2022. – Алматы: Статистика комитеті, 2006. – 29 б.
3. Алматы ICCA халықаралық туристік қауымдастығына кірді // Алматы қаласының әкімдігі URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/almaty/press/news/details/408501> (жүгінген күн: 12.03.2023).
4. ITECA ресми сайты // ITECA URL: <https://iteca.kz/ru/> (жүгінген күн: 12.03.2023).
5. European Travel Commission (2020), Study on Generation Z Travellers, ETC, Brussels, online available at: www.etc-corporate.org [03-01-2022].

6. World Tourism Organization (2011), Affiliate Members Global Report, Volume 2 – The Power of Youth Travel, UNWTO, Madrid, p. 6, DOI: <https://dx.doi.org/10.18111/9789284414574>

7. Қазақстанда ресми 3 облыс пайда болды // Tengrinews URL: https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/v-kazahstane-ofitsialno-poyavilis-tri-novyie-oblasti-470481/ (дата обращения: 12.03.2023).

В. ВАЙСБРОД¹, Н.Ю. КИФИК²

¹ студент Костанайского регионального университета им. А.Байтурсынова
(Казахстан, г. Костанай)

²к.п.н., Костанайский региональный университет им. А.Байтурсынова
(Казахстан, г. Костанай), E-mail: Kifik_nataly@mail.ru

ИСТОРИЯ ЗАРОЖДЕНИЯ И РАЗВИТИЯ ВИДОВ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМА В КОСТАНАЙСКОЙ ОБЛАСТИ

Аннотация: В работе студента рассматривается история о зарождении и развитии видов спортивного туризма в Костанайской области в период их зарождения и до современного состояния, перспективы развития отдельных видов туризма.

КУБЕСОВА Г., ҚАЛАБАЙ М., МҰРАТҚЫЗЫ А.	89
Бали аралы қазақстандықтар үшін танымал орын: туризмді дамытудың аумақтық аспектілері	
НУРМУХАМЕДОВА Ш.С.	94
Туризмдегі зерттеулерде психологиялық әдістерді пайдалану	
АУЕЗОВА З., САПАРАЛИЕВА К., АМРЕНОВА Г., АУЕЗОВА К.	101
Халықаралық туризмнің дамуында көлік инфрақұрылымының алатын орны	
МУСАЕВА Г., ПАРДАБЕКОВ А.	107
Аймақтарда туризм саласын дамытуда халықты жұмыспен қамтуда алатын ролі	
МУСАЕВА Г.	111
Туристік дестинациялардың бәсекеге қабілеттілігін қалыптастырудың ерекшеліктері	
КАЛКАБАЕВ А.	114
Кластерлік тәсілді іске асыру контекстіндегі туризмді дамытуды стратегиялық басқару жүйесі	
ЗӘРУБЕК А.	120
Жамбыл облысындағы киелі туризмнің даму мүмкіндіктері	
ЖИЛИСБАЕВ Н., УРАЗБАЕВ А., ДАЙРАБАЕВ М.	125
Оқушылар мен студенттер арасындағы дене шынықтыру мен спорттың күрделі мәселелері	
ЖЕТИРУ А., МОЛДАГАЛИЕВА А., АРМАЙНДО ФРИАС	130
Алматы қаласы және Алматы облысына келушілердің қалауларын статистикалық ақпарат арқылы талдау	
ВАЙСБРОД В., КИФИК Н.	138
Қостанай облысында спорттық туризм түрлерінің пайда болу және даму тарихы	
МИХАЙЛОВ А., КАКЕЖАНОВА Ш.	143
Баянауыл мемлекеттік ұлттық табиғи паркіне рекреациялық жүктеме мәселесі	
НУРГАЗИНА А, ИСМАИЛОВА М.	147
Атырау облысының геопарктік аймақтарының әлеуетін талдау	
АТАШЕВА Д., МОЛДАШЕВА А.	151
Қазақстан Республикасындағы медициналық туризмнің даму тенденциялары (Жамбыл облысының мысалында)	
АЛЬЖАНОВА Э.	158
XIX ғасырдың аяғында Түркістан өлкесінде қыш өндірісін дамыту	